

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนเป็นการนำเอาหลักการและวิธีการจัดการกับสิ่งแวดล้อมมาผสมผสานกัน โดยสิ่งแวดล้อมหรือระบบสิ่งแวดล้อมต้องเกิดประโยชน์สูงสุดและสูญเสียน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมนั้นต้องมีความยั่งยืนเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องตลอดไป ซึ่งรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2540 กำหนดบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมวดที่ 3 มาตรา 46 ระบุให้บุคคลและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรา 54 สิทธิของบุคคลจะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ หมวดที่ 5 มาตรา 79 ระบุว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และหมวด 9 มาตรา 290 ระบุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้ป่าไม้ นับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่าต่อโลก ต่อมนุษย์ และสัตว์เป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สร้างความสมดุลของระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม ป่าไม้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะป่าไม้เป็นที่มาของแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การศึกษาและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบปริมาณมหาศาลสำหรับมนุษยชาติ

ประเทศไทยในอดีตนับย้อนหลังไปกว่า 50 ปีที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของทวีปเอเชีย เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้นใกล้เส้นศูนย์สูตร ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าทั้งหมด 320.7 ล้านไร่ หรือ 513,115 ตารางกิโลเมตร เมื่อปี พ.ศ. 2453 มีพื้นที่ป่าไม้ 224.5 ล้านไร่หรือประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศ ในปี พ.ศ. 2504 เป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ประเทศไทยมีประชากร 30 ล้านคน มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 171 ล้านไร่หรือร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศ และข้อมูลล่าสุด ในปี พ.ศ. 2543 พื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศเหลืออยู่ 81.076 ล้านไร่ หรือร้อยละ 25.28 (อรรธรรม คูเจริญนาวายุทธ. 2545 : 190)

ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือการลดลงของพื้นที่ป่าไม้เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าไม้ของภาคอื่นๆ ทั่วประเทศ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละพื้นที่ของป่าต่อพื้นที่ทั้งหมดของภาค พบว่ามีอัตราการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าอย่างรวดเร็วและมากที่สุด จากการศึกษาข้อมูลโดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศของกรมป่าไม้แสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2504 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าร้อยละ 41.99 หรือจำนวน 44,315,500 ไร่ และในปี พ.ศ. 2538 พบว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลงโดยตลอด ซึ่งช่วงที่ลดลงอย่างรวดเร็วเริ่มมี 2 ช่วง คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 พื้นที่ป่าไม้ลดลงเฉลี่ยปีละ ประมาณ 2.6 ล้านไร่หรือร้อยละ 18 ปี พ.ศ. 2536 เหลือพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 13,423,920 ไร่หรือร้อยละ 12.75 ไร่ (ชูพักตร์ สัทธิตา และคณะ. 2528 : 13) ในปี พ.ศ. 2541 เหลือพื้นที่ป่าไม้ 13,112,500 ไร่หรือร้อยละ 12.4 (ระวี ถาวร. 2544 : 13) และในปี พ.ศ. 2543 เหลือพื้นที่ป่าไม้ 26,527 ไร่หรือร้อยละ 15.7 (<http://www.monre.go.th> กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548)

สาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงอย่างรวดเร็วมีหลายประการคือ ประการแรก การเพิ่มขึ้นของประชากรในปี พ.ศ. 2505 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรเพียง 9.6 ล้านคน แต่พอถึงปี พ.ศ. 2531 กลับมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 19.06 ล้านคน ทำให้ต้องขยายพื้นที่ตั้งถิ่นฐานและมีพื้นที่ทำการเกษตรจาก 17.82 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2505 เป็น 29.19 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2531 และ 53.08 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2542 (<http://www.monre.go.th>. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548) ประการที่ 2 การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เช่น ปอแก้ว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และยูคาลิปตัส ในปี พ.ศ. 2493 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือปลูกพืชไร่เพียง 500,000 ไร่ ปี พ.ศ. 2505 ปลูก 2.21 ล้านไร่ และในปี พ.ศ. 2532 ปลูกเพิ่มขึ้นเป็น 11.97 ล้านไร่ ส่วนยูคาลิปตัส ในปี พ.ศ. 2532 ปลูกมากที่สุดในภาคอีสานกว่า 200,000 ไร่ จากทั่วประเทศ ประมาณ 500,000 ไร่ ประการที่ 3 นโยบายของรัฐบาลในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยการสร้างถนนโรงเรียน สถานอนามัยและสถานีราชการ การตัดไม้เพื่อทำลายแหล่งซุกซ่อนของพรรคคอมมิวนิสต์ การสนับสนุนให้ชาวบ้านบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติเพื่อตั้งชุมชนและบุกรุกที่ทำการเกษตรเพื่อใช้เป็นเขตกันชนและกดดันฝ่ายคอมมิวนิสต์ (สุวิทย์ ธีรศาสตร์. 2535 : 1) และ ประการที่ 4 การให้สัมปทานป่าไม้แก่เอกชนของรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 19 พฤศจิกายน 2511 จำนวนทั้งสิ้น 28.1 ล้านไร่ ซึ่งจะกระจุกตัวอยู่ในช่วงปี 2515-2517 รวมทั้งสิ้นประมาณ 27 ล้านไร่ ประการสุดท้าย การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1-2 (พ.ศ. 2504-2514) มีพื้นที่ป่าไม้ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือถูกน้ำท่วมประมาณ 240,00 ไร่ (ชูพักตร์ สุทธิสา และคณะ. 2538 : 2)

จากการที่ป่าไม้ทั่วประเทศถูกทำลายลงอย่างมากมาย ได้เกิดกระแสผลักดันให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2528 คณะรัฐมนตรีขณะนั้น (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี) ได้มีมติประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติ โดยกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศแยกเป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 15 และป่าเพื่อการเศรษฐกิจ ร้อยละ 25 พร้อมทั้งเห็นชอบให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เปิดอณุญาตให้สัมปทานการทำไม้หวงห้ามทุกชนิด (ยกเว้นสัมปทานการทำไม้ป่าชายเลน) ทุกสัมปทานสิ้นสุดลงทุกแปลงเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2532 และประกาศใช้ในปี 2532 - 2533 เป็นปีแห่งการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แห่งชาติด้วย (ประสิทธิ์ หาญชาญเลิศ. 2537 : 2 - 3)

อย่างไรก็ตามถึงแม้รัฐบาลจะใช้มาตรการต่างๆ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการทำลายป่าและปัญหาพื้นที่ป่าลดลงอย่างต่อเนื่องได้ ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการทางกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและสาระในกฎหมายแต่ละฉบับไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และเกิดความลังเลในการบังคับใช้กฎหมาย

แนวคิดใหม่ในการจัดการป่าไม้โดยชุมชนได้ถูกนำเสนอในงานวิจัยของฉลาดชาย รमितานนท์ ในปี พ.ศ. 2528 ที่ร่วมกับโครงการศึกษา นโยบายสาธารณะ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ซึ่งแนวคิดที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการรักษาป่าไม้และร่วมรับผลประโยชน์จากป่าไม้ได้มีการเผยแพร่ออกไป ในเบื้องต้นยังไม่ได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากนัก เนื่องจากไม่มั่นใจว่าประชาชนและองค์กรประชาชนที่อาศัยอยู่ในป่าหรือบริเวณป่าไม้จะร่วมมือกันรักษาสภาพพื้นที่ป่าไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่จากสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในหลายพื้นที่ของประเทศ แสดงให้เห็นว่าประชาชนและองค์กรประชาชนในพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตประจำวันเกี่ยวข้องกับป่าไม้ สามารถร่วมมือกันเพื่อรักษาทรัพยากรป่าไม้และร่วมรับผลประโยชน์จากป่าไม้พร้อมๆ กันได้ เช่น กรณีชุมชนบ้านคอนมูล ตำบลบ้านปวงอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน และกรณีป่าอุทยานแห่งชาติภูพานและชุมชนบ้านเชิงดอย อำเภอกุศุมบัก จังหวัดสกลนคร รวมทั้งกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นอีกหลายแห่งทั่วประเทศที่ปรากฏชัดว่า การจะรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประสิทธิผลนั้น ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ไม่ควรจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงอย่างเดียว (ขงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ. 2542 : 20-21)

แนวคิดดังกล่าวได้เกิดขึ้นในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่พื้นที่ป่าไม้

ถูกบุกรุกทำลายจนปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าน้อยที่สุดในภาคอีสาน พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมหาสารคาม มีหลายประเภท เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าไม้ถาวรและป่าประเภทอื่นๆ ซึ่งป่าสงวนแห่งชาติมี 10 แห่ง จากการสำรวจเมื่อปี 2508 มีพื้นที่ 254,312.75 ไร่หรือร้อยละ 7.69 ของพื้นที่จังหวัด กระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบรบือ อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอเชียงยืน อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูน อำเภอวาปีปทุมและอำเภอแกลง ต่อมาในปี 2540 ได้มีการมอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่เสื่อมโทรมให้แก่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมเพื่อนำไปปฏิรูปที่ดินแก่เกษตรกร จำนวน 169,557.50 ไร่ เหลือพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในปัจจุบันทั้งสิ้น 84,754.75 ไร่หรือร้อยละ 2.56 ของพื้นที่จังหวัด ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ปรากฏตามเอกสารของทางราชการ แต่ข้อมูลของ สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคามที่ได้รับจากการแปลภาพถ่ายทางอากาศของดาวเทียมที่บันทึก ระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม 2541 มาตราส่วน 1 : 250,000 ปรากฏว่าพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัด มหาสารคามเหลืออยู่เพียง 8,250 ไร่ หรือร้อยละ 0.62 ของพื้นที่จังหวัด

นอกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 10 ป่า แล้วจังหวัดมหาสารคามยังมีวนอุทยาน แห่งชาติ 2 แห่ง คือ วนอุทยานแห่งชาติโกสัมพี พื้นที่ 125 ไร่ ตั้งอยู่ที่อำเภอโกสุมพิสัย และวนอุทยานแห่งชาติชีหลง อำเภอเมือง พื้นที่ 130 ไร่ สวนรุกชาติ 2 แห่ง คือ สวนรุกชาติ พุทรมณฑลอีสาน อำเภอนาดูน พื้นที่ 500 ไร่ สวนรุกชาติท่าสองคอน อำเภอเมืองพื้นที่ 10 ไร่ สวนป่า 2 แห่ง คือ สวนป่าหน่วยจัดการต้นน้ำชี อำเภอบรบือ พื้นที่ 5,150 ไร่ สวนป่าดินแดง วังกรุง อำเภอโกสุมพิสัย พื้นที่ 5,000 ไร่ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน อำเภอนาเชือก พื้นที่ 343 ไร่ (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม, 2544 : 42)

ป่าชุมชนโคกหินลาด หรือป่าโคกหินลาดป่าไม้งาม เป็นป่าที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอแกลง ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล 20 หมู่บ้าน คือ ตำบลหนองปลิง ตำบลโคกก่อ ตำบลบัวคือ ตำบลคอนหวาน อำเภอเมือง และตำบลวังแสง อำเภอแกลง เมื่อปี 2508 มีการประกาศ เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 3,750 ไร่ ต่อมาในปี 2540 กรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ให้สำนักงาน ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) นำไปจัดสรรให้เกษตรกรผู้ยากจน จำนวน 1,128 ไร่ คงเหลือ พื้นที่ป่า จำนวน 2,622 ไร่

ต่อมาเมื่อปลายปี 2540 กรมป่าไม้โดยศูนย์เพาะชำกล้าไม้ที่ 1 จังหวัดมหาสารคาม ร่วมกับ บริษัทไจก้า (Jica) ได้จัดทำโครงการปลูกป่าสาธิตขึ้น มีการนำเครื่องจักรกลเข้ามาทำการเกรด ไบปรรมชาติเดิมทิ้ง จำนวน 700 ไร่ แล้วนำไม้โตเร็ว เช่น ยูคาลิปตัส กระจินณรงค์ กระจินเทพา ลักและต้นดินเป็ด เข้าไปปลูกแทน ส่งผลให้พืชพันธุ์ สมุนไพร พืชกินได้และสัตว์ป่าถูกทำลายลง อย่างมากมาย นอกจากนั้นยังได้ทำลายหน้าดินซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดเห็ดหลายชนิดนับเป็นการทำลาย

ระบบนิเวศและความสมดุลทางธรรมชาติที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลดังกล่าว จึงได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน โลกหินลาด” และสมัครเป็นสมาชิกสมาชิกสมาชิกชาเกษตรกรภาคอีสาน (สกอ.) มีการชุมนุมเรียกร้องและยื่น ข้อเสนอต่อรัฐบาลหลายครั้งในปี พ.ศ. 2541 และในปี พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นการแสดงประชามติคัดค้าน โครงการปลูกป่าสาคิดดังกล่าว จนกระทั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ยกเลิกโครงการปลูกป่า สาคิดโลกหินลาดในปี พ.ศ. 2543

อย่างไรก็ตาม การก่อตั้งกลุ่มคัดค้านโครงการปลูกป่าสาคิดโลกหินลาด จนมีคำสั่งยกเลิก โครงการ ทำให้มีผู้เสียผลประโยชน์จากงบประมาณปีละประมาณ 10 ล้านบาททั้งจากที่เป็นข้าราชการ และผู้นำท้องถิ่น จนมีการจัดตั้งกลุ่มต่อต้านขึ้น ต่อมานายทองหล่อ ดั่นเสดีแกนนำคนสำคัญของกลุ่มอนุรักษ์ชุมชนโลกหินลาดและประธานสมาชิกชาเกษตรกร จังหวัดมหาสารคาม ได้ถูกลอบยิง จนเสียชีวิตในคืนวันที่ 3 ธันวาคม 2543

การเสียชีวิตของนายทองหล่อ ดั่นเสดี แกนนำคนสำคัญก็ได้ทำให้องค์กรอนุรักษ์ป่าของ ชาวบ้านล่มสลาย กลับทำให้ชาวบ้านเพิ่มความสามัคคี รักหวงแหนและตระหนักในคุณค่าของป่า มากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้รับการหนุนช่วยจากองค์กรเพื่อนมิตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป จนกระบวนการอนุรักษ์เป็นระบบขององค์กรชุมชนเข้มแข็งและสภาพป่าฟื้นตัวกลับมาอย่างน่าพอใจ และเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2544 การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยได้คัดเลือกให้ได้รับรางวัลอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมดีเด่น “รางวัลลูกโลกสีเขียว” ครั้งที่ 3 ประจำปี พ.ศ. 2544 จากผลงาน 414 แห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (จรัฎา อุดมมงคล และคณะ. 2544 : 98 - 102)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการอนุรักษ์ ป่าชุมชนโลกหินลาด ผลการศึกษาที่ได้จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้องค์กรชุมชนนำไปวางแผน กำหนดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพการอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของป่าชุมชนโลกหินลาด
2. บทบาทขององค์กรชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนโลกหินลาด
3. ผลกระทบต่อชาวบ้านจากการอนุรักษ์ป่าชุมชนโลกหินลาด

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านประชากรและขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ศึกษาวิจัยคือบริเวณป่าชุมชนโคกหินลาด จำนวน 20 หมู่บ้าน 5 ตำบล ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอแคว้น จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ภาคประชาชน ได้แก่ แกนนำและชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาด ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น พระสงฆ์ ครู และนักเรียน

กลุ่มที่ 2 ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งการศึกษาค้นคว้าเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของป่าชุมชนโคกหินลาด

ส่วนที่ 2 ศึกษาบทบาทขององค์กรของชุมชน

ส่วนที่ 3 ศึกษาผลกระทบต่อชาวบ้านจากการอนุรักษ์ป่าโดยองค์กรชุมชน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

บทบาท หมายถึง การเข้าร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาดของชาวบ้าน เช่น การจัดตั้งกลุ่มต่างๆ การจัดรูปแบบขององค์กรในการอนุรักษ์ การจัดหางบประมาณมาใช้ในอนุรักษ์ป่า เป็นต้น

สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคม อันประกอบด้วยบทบาท และหน้าที่

ศักยภาพ หมายถึง ซึ่ความสามารถของบุคคลกลุ่มบุคคลในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการรักษา ฟื้นฟู พัฒนาและแก้ปัญหาเกี่ยวกับป่าชุมชนโคกหินลาด

องค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้าน หมายถึง กลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านที่อยู่รอบป่าโคกหินลาด ที่รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมหนึ่งในชุมชน เช่น องค์กรชุมชนโคกหินลาดที่ดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไว้ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไป ต้องขอมลตทอนความสามารถในการที่จะได้รับสิ่งที่ตนเองต้องการ

ป่าชุมชนโคกหินลาด หมายถึง พื้นที่ป่าชุมชนโคกหินลาด ที่ครอบคลุมพื้นที่ 20 หมู่บ้าน 5 ตำบล ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอแคว้น จังหวัดมหาสารคาม

องค์กรวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อการผลิตเพื่อการตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหารายได้เข้าองค์กรและสมาชิก

องค์กรพัฒนาเอกชน หมายถึง องค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านที่มีใ้ของค์กรของรัฐ บริการจัดการองค์กรและดำเนินกิจกรรมภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ มูลนิธิการกุศลหรือหน่วยงานภาครัฐภายในประเทศโดยมีนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษานักกิจกรรมปัญญาชนเป็นที่ปรึกษา มีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านต่างๆ ร่วมกับชาวบ้าน โดยมีเงินเดือนหรือค่าตอบแทนประจำ

ภาคประชาชน หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับป่าโคกหินลาดทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องในฐานะข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบโดยตรง ได้แก่ ชาวบ้านทั่วไป ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาด ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น พระสงฆ์ นักเรียน ครู นักวิชาการและที่ปรึกษาอื่นๆ

ภาครัฐ หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับป่าโคกหินลาดโดยตรงตามกฎหมายในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานทางราชการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม เจ้าหน้าที่อำเภอเมืองมหาสารคาม เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และสมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

ป่าชุมชน หมายถึง ป่าที่ดำเนินการอนุรักษ์โดยชาวบ้าน ทั้งในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะตั้งชื่อว่าป่าชุมชน เช่น ป่าชุมชนโคกหินลาด ป่าชุมชนโคกใหญ่ ป่าชุมชนโคกกะโหล่งโป่งซาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลพื้นฐานป่าชุมชนโคกหินลาด
2. ได้ทราบบทบาทขององค์กรชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาด
3. ได้ทราบผลกระทบต่อชาวบ้านจากการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาด